

Nyelvhasználat a tanítóképzésben, a tanítóképzőben

Egy egész életre való kutatást, felmérést és vizsgálódást jelenthetne a címünkbe írt tárgy – ha lenne, aki felvállalná, s ha lenne értelme ilyen átfogó vizsgálatnak. Ha lenne bátorságunk az analízis határait kijelölni időben és térben: a szóbeli és írásbeli megnyilatkozásokban a hallgatói és oktatói nyelvhasználatot, a tankönyvek és a jegyzetek nyelvezetét, az előadások, szemináriumok, vizsgák beszédtévékenységét, a képzéshez kapcsolódó hivatalos irományok nyelvhasználatát. Sokat használhatnánk vele.

A következőkben csak falfirkákról, kötött szakmai és kötetlen köznapi témákról írt hallgatói szövegeket vizsgálók. A szövegalkotásról, a szövegek értékelésének elveiről, szempontjairól azonban általánosabb összefüggésekben s a tanítási gyakorlat alapján is szólok. Az elmélet és a gyakorlat ilyen kettősségére kívánok utalni a címbeli két határozóval.

Induljunk ki abból: nincs két egyforma előadás, nincs két egyforma lejegyzetelt változata ugyanannak az előadásnak; noha az előadó másodszor vagy negyedszer is megközelítőleg ugyanazt kívánja feltehetőleg mondani, noha az egyik és a másik hallgató egyaránt a lényegét (gondolatmenetét, definícióit, példáit stb.) akarja lejegyezni ugyanannak az előadásnak, az elsőnek vagy az n-ediknek.

Az egyén és közösség, az egyéni és közösségi elv, célrendszer, értékrendszer napjainkban is nemcsak politikai mozgalmak létrehívója és ösztönző fenntartója, hanem ott van ösztönös vagy tudatos cselekedeteinkben, expressis verbis a nemzeti alaptanterv negyedik, kiadatlan változatában (1), lappangó vagy kifejtett formában a vizsgálandó írásokban is.

Dilemmánkra elméletileg viszonylag könnyű a válaszunk: a szélsőségek kerülendők: a szélsőségesen liberális vagy kollektivistá társadalmi berendezkedés, a főleg vagy kirekesztőleg csak az individuumba, illetve csak a kollektívumra épülő oktatási rendszer. Kerülendők, mert megvalósulásuk, dominanciájuk esetén egyik vagy másik oldalon sérülést szenvednek jogos, kívánatos, megvalósításra érdemes értékek.

Hogy állunk a nyelvet, a szövegalkotást illetően ezzel a kérdéssel, Saussure-ön innen és túl? Mennyire legyenek nyelvi megnyilatkozásaink önkifejezőek, mennyire a közlést, az informálást szolgálóak? Mennyire szabályozottak, normatívak, s mennyire egyéniek-egyediek, netán egyszeriek? Senki nem gondolhatja komolyan, hogy ez csak műfaj vagy közlési alkalom és cél (beszédhelyzet) kérdése. A líra nem csupán önkifejezés – és az önkifejezés nemcsak lírában nyilvánul meg. Egy-egy élményelbeszélés, értékkonfliktusos helyzet értelmezése, kommentálása nem pusztán tényközlés, nem pusztán értékfajták szenvtelen mérlegelése.

Egyféle stílus – egyféle embert reprezentál ('jelenít meg'), az írás (az íráskép, a gondolatmenet, a stílus együtt) közelebből megmondja: kivel van dolgunk.

Közhelyek ezek. Közhelyszerű az az igazság is, hogy általában nehezen fogalmazókkal van dolgunk a tanítóképzésben. Tudja ezt mindenki, aki felvételi dolgozatokat javít, aki felvételiztet, vizsgáztat például magyar nyelvtanból. Az okok is közsismertek. Nagy létszámúak az óvodai és az iskolai csoportok; kontraszelektáltak a pedagógusok, s hiányzik belőlük a lélek ráérése (kommunikáláshoz pedig ez nagyon kellene); a szülők sem érnek rá beszélgetni a gyermekükkel; még a narratív tantárgyakból is írásbeli (feladatlapos, feleletválasztó, esetleg csak mondatfördékeket igénylő) a számonkérés; a televíziózás, a videózás visszaszorítja az olvasást.

Éppen a rádió, a televízió, a film, a videó stb. révén a beszélt nyelv használatának a súlya nagyon megnövekedett. A nyelvészet követi a változást, a történeti után és mellett a leíró szempontú vizsgálódások, kutatások, a beszélt nyelv analízise kerül előtérbe. Mégis furcsa ellent-

mondás támad: a (köz)életben, a nyelvészetben kiterjedt módon van jelen az élő beszéd és nyelvhasználat, az oktatásban viszont visszaszorul. Gondjainkat és a hozzájuk kapcsolódó megoldási kísérleteket is mutatják például a következők; a nyelvi, irodalmi és kommunikációs program valóságos igényeket széles körben kielégítő beszédfejlesztő részei, a tanítóképzőkben a beszédművelés tantárgy megléte, a pedagógia szakosok által is kezdeményezett úgynevezett kommunikációs tréning, a Beszélni nehéz körök mozgalmá és tevékenysége, a nyelvhasználati feladatokkal is operáló anyanyelvi versenyek (háziak, intézményközliek, országosak).

Mindezek mellett, a hiányok miatt és a céljaink, a jelenleginél tisztességesebb, jobban funkcionáló nyelvhasználat végett célszerű megteremteni a tanítóképzésben az anyanyelvi órákon a beszélgetés, az írásbeli szövegalkotás alkalmait, lehetőségeit. Spontánul is adódnak ilyenek – az idő- és alkalmosság elve szerint (pl. a felvételi, október 23-a, őszi szünet, gólyabál, egy-egy előadói vagy szakest stb.). Tudatosan is tervezhetjük őket: pl. nyelvészeti szöveggyűjteményünkben (2) vagy másuttan szakmai cikkek, könyvek szemelvényeit olvashatjuk otthon, s pár perces kiselőadásokat hallgathatunk a tanítványainktól ezekről (Fonéma-e a zárt *ē*? Hány szó van a nyelvünkben? Milyen korszakai vannak helyesírásunk történetének? Hogy keletkezett egyik vagy másik szólásunk? Milyen a menete a nyelvek tipológiai vizsgálatának? stb.).

De október 23-a például kinek-kinek mást jelent – így a róla folytatott beszélgetésnek inkább csak a tartalmi vonatkozásai érdekesek (esetleg nagyon érdekesek). A zárt *ē* meg pl. aligha tehető kötelező önálló fonémánkká – bármennyire szeretne volna Bárczi Géza vagy Kodály Zoltán –, így az erről szóló Lőrincze-írás ismertetése inkább csak reprodukálást és persze az *e*, *ē*, *ä* kiejtésbeli megkülönböztetését igényli.

Mind tartalmi, mind formai mozzanatokat vizsgálhatunk viszont például a falfirkák (graffitik) esetében, s vitára, kreatív szövegalkotásra is nyújtanak lehetőséget. Nézzük pl. a következők aforizmaszerű idézeteket! „Az a baj a világgal, hogy a hülyék mindenben holtbiztosak, az okosak meg tele vannak kételyekkel.” (B. Russel); „Olyan okos, hogy azt a temérdek pénzt megszerezze, csak úgy lehetsz, ha elég buta vagy, hogy vágyjál rá.” (G.K. Chesterton); „Ha azt látjuk, hogy a németek győznek, az oroszokat kell segítenünk, ha azt, hogy az oroszok, akkor a németeket, hadd irtsák egymást.” (Truman) (3); / „A konferencia fontos emberek gyűlékezete, akik külön-külön semmit sem tudnak tenni, együtt azonban kimondhatják, hogy semmit nem lehet tenni.” (Fred Allen, amerikai komikus)

Minden nyelvi eszköznek van alakja (formája) és jelentése (tartalma). Mi hát akkor a fenti idézetek különleges előnye? Rövidek, hamar leírhatók diktálás után, könnyen egészükben újraidézhetők. Szellemesek, így a figyelem könnyen irányul rájuk. Tényszerűen mindegyikük bizonyonnyal részgazságot fejez ki – így tág tere van a vitásuknak. Az először kifejtett vélemény (réma) aztán máris a következő vélekedő tárgya (témája) lehet; s aki a korábbi rémákat, vélekedéseket a saját témájaként tudja kezelni (hólabdásítani), s még saját ítéletfeléje is van: ő az összegző, a nyerő (még szelengesebben szólva: a király). Fölmerülhet mindegyik idézettel kapcsolatban: valóban idézet-e, hiszen a falfirkákat nem gondos filológusok szokták készíteni, így rendre elmaradnak mellőlük a könyvészeti adatok. „...nem igazán kutattunk a szerzők után” – áll a Bevezetőben. (4) Mi sem. Mérlegelhetjük továbbá, érvelhetünk mellette, ellene: írhatott-e, mondhatott-e ilyet a neves filozófus, az esszéista író, az elfogult (milyen is lehetne más?) politikus: A műfaj is sokféleképpen kimondható itt: idézet (?), graffiti ('falfirka') (?), mottó (?), axióma (?), lózung (?), paradoxon (?), aforizma (?), aranyköpés (?), aranyigazság (?). Mellesleg ez a három graffiti (s méginkább az egész kötet) a merész, agresszív szellemesség mellett olyan esztétikai minőségeket is hordoz (olykor komisz, durva, közönséges felhangokkal), amit groteszkeknek, abszurdoknak szoktunk mondani.

A nyelvész is szóvá teszi, hogy az irodalom is ilyen irányba fordult az elmúlt évtizedekben, hogy ilyen jellegű legtöbb új szólásunk is. (5) Korfestőek is tehát ezek a graffitik: nem annyira a használóik, mint inkább a kor tehet róla, hogy éppen ilyenek.

Stilisztikai szempontból figyelmet érdemel a falfirkákban a párhuzam és az ellentét, a sza-

vak és a mondatok szintjén, az összetett, illetve többszörösen összetett mondatok szimmetrikus elhelyezkedése, kevés szóval sokat mondása.

A kommentálásukból következtethetünk a hallgatóink értékrendjére, gondolkodására.

Lehet-e merszünk aztán javítani vagy javítási tanácsot adni a graffitik megbeszélése során, írásbeli kommentálásukat, ezek nyelvhasználatát vizsgálva? Lőrincze Lajos szerint a soktényezős nyelvhasználat, a nyelvi norma mellett (közepette) a közlő szándékának a teljes kifejezése, a megértése perdöntő a nyelvi formák megítélésében. Igen ám, de mit akart kifejezni a graffitihez kommentárt író? Ez esetleg éppen a nyelvi hibák miatt nem jut el a javító-tanácsadó tanárhoz. Hiszen ha egészen pontosan definiálható a közlemény célja (pl. A novemberi lakbért befizettem), akkor szinte semmi szerepe nem lesz a stílusnak, s ez nyilvánvalóan képtelenség. Úgy gondolom, amekkora a különbség Bárczi és Lőrincze nyelv művelési felfogása között, akkora a Lőrinczéék emberközpontú nyelv művelési elvei, illetve Derridáék kommunikációközpontú szövegértelmezési elvei között. S ahogy a magyar nyelv művelő újszerű felfogása mellett, a régi-vel szemben az arányok, a mérték megváltoztatásával, a hangsúlyviszonyok megváltoztatásával érvel, úgy lehetne érvelni a francia nevében a szöveg értelmezésének újhermeneutikai, posztmodern ellehetetlenülése mellett. (Derrida és társa ad absurdum visznek, abszolutizálnak régtől ismert nyelvi, szövegértelmezési mozzanatokat.) (6)

Nem célom nyelvészek, irodalmárok bosszantása, pukkasztása, vagy éppen összeugratása; kutyaugatás ügysem hallik az égig, meg magam is konzervatív vagyok sok vonatkozásban. Kegyeletsértést még kevésbé kívánok elkövetni. Annyit azért el kell fogadnom a türelmes nyelv művelőktől s a türelmes vagy türelmetlen korábbi és posztmodern filozófusoktól, nyelvfilozófusoktól, hogy az igazság, az érvényesség, a helyesség kiderülése, kiderítése folyamat, diszkurzus dolga; akár valóságviszonyok, tényvonatkozások, akár nyelvi kifejezőik képezik az igazságot kereső, a helyességet mérlegelő diszkurzusunk tárgyát. (Hogy is állunk a hülyékkel és okosakkal? Jó-e ez a szópár, antonima a szándékoltak kifejezésére?)

Ehhez pedig, a diszkurzushoz idő kell. A tanításban is sok idő. Annál több, mennél nehezebb kérdésről van szó. Arra van szükség, amit Babits századunk elején az irodalommal kapcsolatban a 'gondolkozni és beszélni kell megtanítani' követelményeként fogalmazott meg (7); arra, amire a század közepén is még a beszéd- és értelemgyakorlat, illetve a szabad beszélgetés tantárgynév is utalt; olyasfélére, amit napjainkban divatosan kommunikációs tréningnek (helyzetgyakorlatnak) neveznek.

Kb. félszáz hallgató 5-5 írásos közleményét vizsgáltam meg. Elsősők, rajzosok (szebb az írásuk), illetve kántor- és könyvtáros jelöltek. Első alkalommal 15 perc állt rendelkezésükre, s *Mire jó a nyelvten, a nyelvtudomány?* címmel kellett értelmes mondatokat írniuk, minden előkészítés nélkül. Másodszor a már idézett *három falfirkát* diktáltam le, az elsőről beszélgettünk; valamelyikről otthon kellett három-öt mondatos értelmezést, vélekedést, kommentálást írniuk. A további három fogalmazási feladat önálló otthoni munka volt, hétről hétre, legalább 8-10 mondatot kértem *Mi a stílus, mire jó a stílus? Közérzetem a főiskolán. Nyáron történt (ill. Szabad időm)* címmel.

Általános benyomásaimról. Mindössze az esetek 2-3%-ában tapasztaltam a megkívánt terjedelem tetemes túllépését, tehát hatalmas íráskedvet. (Nem szeretnek fogalmazni? Rosszak a témák? Nincs idejük, igényük?). Truman mondatát választották a legkevesebben, s ezt értették félre leginkább. (Jó az önismeretük: jól érzik a feladat nehézségeit? Nem tudják a történelmet, vagyítuk a politikával? Kényes tárgyban nem szívesen nyilatkoznak meg?). Teljes tárgyátvesztés egyetlen esetben fordult elő: közérzete helyett pályaválasztásáról szólt (ME). Érdekes, színes, élvezetes a nyári élmények előadása féltucatnyi, tucatnyi beszámolóban; a többségé krónikaszerű, vagy éppen leltárszerű, vagy szürke, penzumszerű... A nyelvtanról írták le a legtöbb túlzó, a stílusról a legtöbb suta mondatot. (Nagyot akartak mondani, illetve forrásukat nem szerkesztették be eléggé a saját szövegükbe.) Sokféle nyelvhelyességi hiba van, eloszlásuk, szóródásuk eléggé egyenletes, jószerivel nem függ a témától és a terjedelemtől. Bekezdést körülbelül az érintettek

20%-a használ következetesen, indokoltan. Szép íráskép, megfelelő feladatartás, helyénvaló szóhasználat, mondatfűzés, tagolás, igényes szakszerűség, tárgyyszerű és/vagy személyes hitelesség: így együtt mindez mind az öt írásműben jó, ha 5-6 füzetben van meg. Egyetlen a teljesítmény a csoportokon belül is, de gyakorta ugyanannak a tanítójelöltnek az 1., 2., 3. stb. írását illetően is. Kirívó példa: van egy hallgatónk, akinek talán még az első, az órán írt szövege a legjobb.

Mit lehetne tenni? Előkészíteni alaposabban a fogalmazásokat. Megadni a situációt, a címet, a műfajt. A jó megoldást indoklással és vonzóan felmutatni. Dicsérni és dorgálni. Osztályozni? (Kollokvium következik) Csoportot bontani? Külön órákat beiktatni? Netán fundamentalista, merov igényeinket lejjebb szállítani? Kevesebbet, de alaposabban tanítani. A tanári, a hivatali nyelvhasználatot kiművelni, példaszzerűvé tenni. Meg kellene teremteni, horribile dictu, a rangját a főiskolán (a saját gyakorlatomban) a házi feladatnak. Írásfegyelemre, önellenőrzésre szoktatni. Több ismeret, több ihlet (bergsoni 'ösztön' jelentésben értve) kellene. (8)

Az alábbiakban, mintegy függelékként (egyoldalúan, tehát vitatható módon) adok közre hibás nyelvhasználatú és/vagy hibás gondolkodásra valló mondatokat, szókapcsolatokat a nyelvtanra (A), a stílusra (B) és az egyéb tárgykörökre (C) vonatkozó írásokból.

(A) A *nyelvtan* fogalmát, szerepét túl szűken vagy nagyon tágan képzelik el; olykor azt értik rajta, amit a nyelven szoktunk. „A nyelvtan minden téren felhasználható.” „Vannak kiemelkedő időpontok a nyelvtudomány terén, melyet jó, ha minden ember ismer.” (FE) – „A nyelvtan végigkísér bennünket a kisgyerek kortól egészen a halálunkig.” (GH) – „A nyelvtudomány a nyelvtannal foglalkozik, ami azért fontos, hogy a nyelv használata ne induljon el rossz irányba.” (TA) – „A nyelvtani szabályok az egyik kapcsoló erő a szavak, a szó szerkezetek között.” (KF) – „...általa nyer formát maga a nyelv.” A nyelvtant „...az élet minden területén alkalmazzuk.” (SZI)

(B) A *stílus* érthető módon a nyelvi stílust jelenti a legtöbbeknek. Jelentésének kiterjesztéséről szólva, még inkább a forrásmunkákból kölcsönzött adalékok beépítéskor az elvont fogalmak használata gondot jelent, zavaros fogalmazáshoz vezet. Az ok és az okozat normálisnak hitt rendje meg-megfordul. Van „közlési stílusfajta” (BCs), „a nyelv osztályokat alkot” függőleges tagozódásában (KF). – „A stílusnak nem nyelvtani, hanem nyelvi stílusa van.” (SZI) – „A stílustól való kisebb-nagyobb, eltérést stílusértéknek nevezzük.” (TA) – „A stílus, azaz a stílus rétegződése meghatározza, hogy bizonyos tipikus társadalmi érintkezési helyzetekben hogyan fejezzük ki magunkat.” (SZB) – „A stílus maga a beszéd, de mondható írásnak is.” (TZS) – „A stílussal sokmindent ki tudunk fejezni, ezért vannak stílusárnyalatok és stílusértékek, amelyek még színesebb és gazdagabbá teszik nyelvünket.” (BL) – „A beszéd során a stílusunkat választjuk a lehetőségek közül, majd a szavakat elrendezzük.” „A stílus közvetíti felénk a témához való viszonyt,” (KM) – A stílus „nagyobb művészeti egységek közös jegyeinek összefoglalása.” (HA)

(C) A *közérzetről*, a *nyári élményről*, a *falfirkákról* szóló írásokból kiemelt, leltárba szedett hibák (szórendi, egyeztetési, igekötő-, illetve vonzathasználati, tárgyi-értelmezési, főlősleges szóhasználat, túlbonyolított mondat, szólás hibás használata, az alany elhagyása, vétség a nyelvhasználati úzus, szokás ellen, főlősleges szószaporítás, önkényes neologizálás, egyes szám helyett többes szám, próza rímbe szedése, idegen szó másik helyett, vonatkozó névmással kapcsolatos stb.)

„Meglepődve vettem észre a nagyfokú évfolyamosok közötti közvetlenséget.” „A csoport jól megérti egymást.” (BCs) – „Kimutatkozik a szövegen a nagyhatalmak és főleg az USA érdeke.” „Közérzetem a főiskoláról” (SzZ) – „Ez a nézetkülönbség (ti. az okosok és a hülyék közötti) okozza azokat a bonyodalmakat, amelyek a világban lejátszódnak.” (TJ) – „Truman azt akarja tudomásunkra hozni, hogy a világon senkinek sem szabad hatalomra jutnia. A világ mindenkié, s mindenkinek egyforma jogai vannak, nincs felsőbb- és alsóbbrendűség.” (SzI) – „A más népek elleni gyűlöletet szítja, hogy neki (ti. Trumannak) kevesebb dolga legyen. Sovinizmus. Ellentét feszül benne.” (SzB) – „... mai, élettől nyüzsgő világunkban...” (HA) – „Én elég messze lakom Debrecentől, ezért kollégista vagyok, ami szintén elég megfelelő, bár, ez nem az igazi, mert nagyon sok emberhez kell alkalmazkodnunk, és ez nem mindig sikerül.” (HA) – „Aki mindent elsőkézből elfogad ... az valójában buta.” (IG) – „Helyt kell állnunk

egy hivatalos levél megírásánál.” „Rengeteg dolog van az élet területén...” (SzH) – az *axióma* szót az *antitézis* jelentésében használja. – „Nem nagyon vannak távolságtartó emberek a csoportban,” s ez jó. „...próbáltuk bemondatni a hangosba (ti. ellopták a strandon a ruhájukat)...de nem mondták be, és jogosan, hisz senki nem..... annyira, hogy amit ellopott, azt személyesen vissza is adja. ...két ugyancsak gyermekvárosi srác ellopták a dolgainkat. ...A neveiket is meg tudták mondani....a pénztárcát a pénzeinkkel együtt nem találtuk meg....ez volt a miskolci eset, ami négy lánnyal megesett.” (FÉ)

Zárásképpen még mindig a szabadabb tárgykörökből írt fogalmazásokból idézek. Az első citátummal azt szeretném igazolni, hogy a szándékoltan suta fogalmazás (feltehetően: szándékolt módon) célba ér: humoros hatást válthat ki a szituációtól, a kontextustól függően. Érdekes, szellemes, csattanóval végződik KF élménybeszámolója az Ojtoz-pataki fürdésről. A társaság kiment a sodró vízből a már-már veszni látszó rokon kisgyermeket, aki így hálálkodik: „De jó, hogy nem nyúvadtam a vízbe, mert ha belenyúvadtam volna, édesanyám agyonvert volna.” – ha jól értem és érzem, kissé humorosak, megmosolyogtatók a következő részletek is, bár szerzőinek nemigen állhatott szándékukban a nevetetés. A jószándékú naiv szemlélet, illetve a mindent, de legalábbis sokfélélt azonnyomban egyetlen mondatba sűríteni akaró törekvés enyhén komikus hatású. Megbocsátjuk mégis tán – éppen a humor okán – a tartalmi és nyelvi pontatlanságokat. „Szokatlanok, de hasznosak az előadások – szól a munkahelyi közérzetről a tudósítás-, amikor a tanár értelemszerűen elmondja a leckét, így mindenkinek érthetővé válik, s ekkor a diákoknak csak figyelniük kell, s nem felelni.” (SzA) – „Ezen a nyáron a diszkó és a strandolás helyett a kirándulásokra fektettünk fő hangsúlyt, s nagyon sok időt fordítottam az érettségire kapott kiskutyám nevelésére.” (TA)

JEGYZETEK

- (1) Baranyi Károly: Az oktatáspolitikai nyitott kérdéseiről. Előadás az ORTE 4. országos konferenciáján, Miskolc, 1944. okt. 22.
- (2) Magyar nyelvészeti szöveggyűjtemény. Tanítóképzős jegyzet. Szerk.: Hangay Zoltán 1986.³
- (3) Állítsátok meg a világot! Ki akarok szállni. Fejszabadító idézetek. Válogatta, szerkesztette, fordította Salamon Gábor, Zalotay Melinda. Illusztrálta Erdélyi Dániel. Mandátum 1990.
- (4) I. m. 3.
- (5) Tolcsvai Nagy Gábor: Nyelvi norma és nyelvhasználat. Édes Anyanyelvünk 1988. 1. sz. 9.
- Szathmári István: Új szólásaink legfőbb sajátosságairól. Előadás nyelvészkongresszuson, Eger, 1994. aug. 23.
- (6) Lőrincze Lajos: Emberközpontú nyelvművelés (1979) in: Nyelvművelés. Szerk. Fábíán Pál ELTE BTK Magyar Nyelvi Gyakorlatok IV. 1993.³
- Bárczi Géza: Nyelvművelésünk, 1974.
- Szöveg és interpretáció. Szerkesztette Bacsó Béla (1992).
- (7) Babits Mihály: Irodalmi nevelés. Egy tantárgy filozófiája tanulók számára (1909) Esszék, tanulmányok, I. 1978.
- (8) Henri Bergson: Teremtő fejlődés (az 1930-as kiadás reprintje: 1978)
- (Elhangzott Kecskeméten, 1994. nov. 8-án, a Lőrincze-napok '94 rendezvényén.)

ZÉTÉNYI IMRÉNÉ

Kálvária Úti Ének-Zene Általános Iskola
Győr

Tehetség kerestetik

Non scolae, sed vitae discimus.

Fiatal anyuka jön velem szemben az iskola folyosóján, kézenfogva durcás kisfiát.
Nagy nap ez számukra, ma válogatják a leendő elsősöket a tehetségfejlesztő osztályba.